

Utfordringer og råd om partistøtte

Kommunesektorens etikkutvalg kan ta opp saker og gi råd og anbefalinger på eget initiativ, både i enkeltsaker og for generelle råd om hvordan en bestemt type saker kan håndteres. Det skal ha en rolle både som rådgiver og pådriver i kommunesektorens etikk- og antikorrupsjonsarbeid. Utvalget har drøftet mulige utfordringer knyttet til økonomisk støtte til politiske partier på lokalt nivå.

Partiloven skal sikre åpenhet

Partiloven som omhandler økonomisk støtte til de politiske partiene har bl.a. som formål å sikre offentlighetens rett til innsyn og å motvirke korrupsjon og uønskede bindinger ved at det er åpenhet om finansieringen av de politiske partienes virksomhet. I følge partiloven er det, med noen unntak, adgang for alle til å gi bidrag til politiske partier og partiledde.

Partiene skal gi årlige innberetninger om inntekter og kostnader over et fastsatt nivå. Dersom en bidragsyter i løpet av perioden har gitt ett eller flere beløp over en viss størrelse, skal bidragets verdi og bidragsyters identitet oppgis særskilt. Og dersom det er inngått politiske eller forretningsmessige avtaler med noen bidragsytere skal det gis erklæring om det i innberetningen. I valgår skal det særskilt innberettes bidrag over 10 000 kr mottatt mellom 1. januar og til og med siste fredag før valgdag. Beløpet gjelder uavhengig av lokalt eller nasjonalt nivå.

Mulige utfordringer

Det kan oppstå situasjoner som kan oppfattes som uheldige bindinger mellom den som gir pengestøtte og partiets standpunkt i bestemte saker.

Det finnes eksempler på at partier i kommunestyret har mottatt støtte fra enkeltpersoner, hvor både beløp og bidragsyter er kjent slik loven krever, men hvor det likevel er fremsatt påstander om uheldige bindinger. Det kan for eksempel være situasjoner hvor et kommunestyre står ovenfor en reguleringssak, og at en person som har ytt økonomisk støtte til et parti med stor innflytelse i kommunestyret har interesser i den aktuelle sak som grunneier. Partiet som har mottatt ytelsen, kan ha et standpunkt i saken som er i tråd med bidragsyters interesser. Noen momenter som har betydning for vurderingen av slike situasjoner, er hvilket tidspunkt ytelsen er gitt og når saken hvor bidragsyter har en spesiell interesse skal behandles i kommunestyret.

Det finnes flere eksempler på situasjoner hvor slike utfordringer kan oppstå, også tilfeller hvor bidragsyter ikke er privatperson, men for eksempel en organisasjon med særskilte interesser.

Partistøtte i lys av bestemmelser om habilitet og korrupsjon

En situasjon som beskrevet ovenfor kan påvirke innbyggernes tillit til folkevalgte, selv om ytelsen er mottatt innenfor lovens rammer. Det kan gi et inntrykk av bindinger og inhabilitet og etterlate en oppfatning om at pengestøtte påvirker politiske vedtak. Avhengig av omstendigheter kan partistøtte altså berøre temaene habilitet og korrupsjon.

Et utgangspunkt for regelverket om habilitet er at saksbehandlere eller folkevalgte ofte vil være inhabile hvis de har en tilknytning til en sak eller sakens parter som er egnet til å skape tvil om de vil behandle saken på en upartisk måte. Noen tilknytningsformer gjør at man automatisk er inhabil. I tillegg kan inhabilitet inntre etter en skjønnsmessig vurdering ved "*andre særegne forhold som er egnet til å svekke tilliten (...)*".

Den som er inhabil skal ifølge loven "avstå fra å tilrettelegge grunnlaget for en avgjørelse eller til å treffe en avgjørelse (...)". For lokale folkevalgte innebærer det å fratrukke ved behandling av saken i kommunestyret eller andre folkevalgte organer. Formelt sett gjelder regelverket ikke i forberedende møter i partilag og kommunestyregrupper, selv om disse er sentrale arenaer for diskusjon og avgjørelse om partiets stemmegivning, og således viktige for partienes beslutningsgrunnlag. Loven omtaler ikke behandling av saker i parti- eller partienes gruppemøter. Det kan likevel oppfattes som

uetisk og gi et lite tillitsvekkende inntrykk, dersom man deltar i slike diskusjoner i forkant når man vurderes inhabil i kommunestyrets behandling av saken.

I «Beskytt kommunen! Håndbok i antikorrupsjon» som er utgitt av KS og Transparency International Norge omtales bidrag til politiske partier som et risikoområde. Det kan oppfattes som at bidrag gis for å påvirke en avgjørelse i en bestemt retning. Det kan i så fall anses som en bestikkelse. I straffeloven er korrupsjon definert som «Å kreve, motta eller akseptere et tilbud om en utilbørlig fordel i anledning stilling, verv eller oppdrag», eller «Å tilby noen en utilbørlig fordel i anledning stilling, verv eller oppdrag». Det ligger ikke noe krav om bevis for at den som har tilbudt en utilbørlig fordel har oppnådd formålet med korrupsjonshandlingen.

Anbefalinger fra kommunesektorens etikkutvalg

Etter loven er det adgang til å gi økonomisk støtte til politisk partier, i alle ledd. Om enkeltperson, organisasjon eller andre ønsker å støtte et politisk parti, er det fullt lovlig. Det kan imidlertid oppstå et skjæringspunkt mot andre lover, bl.a. forvaltningsloven og kommunelovens bestemmelser om habilitet eller straffelovens bestemmelser om korrupsjon. Selv om slik økonomisk støtte også ligger innenfor rammen av disse lovene, kan støtten likevel kan by på noen etiske utfordringer. Slik sett illustrerer utfordringer rundt partistøtte hvordan verdier som "tillitsvekkende forvaltning med høy etisk standard" innebærer forpliktelser utover hva lovverket omfatter.

Spørsmålet er hvordan man kan unngå at slik støtte oppfattes som å gi uheldig binding. Det er viktig for tilliten til lokale folkevalgte at støtte i en eller annen form ikke etterlater en oppfatning av bindinger, for eksempel ved at støtten påvirker politiske vedtak. I et slikt perspektiv vil det være vesentlig hvordan omverdenen bedømmer situasjonen, fremfor hvordan den enkelte selv vurderer det. Utfordringen synes særlig aktuell for støtte til partiers lokalledd.

Kommunesektorens etikkutvalg oppfordrer partiene til å være oppmerksom på muligheten for slike situasjoner, og ønsker å gi noen anbefalinger som partier på lokalt nivå bør vurdere for å unngå dem.

Habilitet i partiinterne møter

Lovbestemmelsene om habilitet for folkevalgte gjelder deres rolle i folkevalgte organer, og ikke i gruppemøter eller andre partiinterne møter. Slike møter kan imidlertid være viktige beslutningsarenaer. Derfor anbefaler etikkutvalget de politiske partiene lokalt å formulere egne habilitetsbestemmelser basert på forvaltningslovens og kommunelovens bestemmelser. Disse bør praktiseres på partiinterne møter, for eksempel som fast post på gruppemøter.

Reiser og arrangementer

Bidrag i form av reiser eller arrangementer bør unngås om målet oppfattes å være «relasjonsbygging». Etikkutvalget anbefaler også å være ekstra varsom om slike ytelser tilbys enkeltpersoner i kommunestyre eller parti.

Tidsperspektiv er viktig

Tidspunkt for når en økonomisk ytelse mottas kan ha betydning for om den oppfattes å skape en binding, eller på annen måte er relasjonsbyggende. I noen situasjoner synes risikoen for det mer åpenbar, for eksempel om bidraget mottas kort tid før saken behandles i det aktuelle folkevalgte organet. Etikkutvalget anbefaler derfor partier vurderer tidsperspektivet når det tilbys økonomiske ytelser.

Forsiktighet ved særskilte interesser

Etikkutvalget mener partier bør utvise betydelig forsiktighet om det er kjent at bidragsyter til et parti på lokalt nivå har en spesifikk interesse av et bestemt utfall i en sak det folkevalgte organ skal behandle.